

Derkovits Gyula (1894-1934)

Ebédelő hajómunkás, 1934 körül

Tempera, papír 43 x 33 cm
Jelezve jobbra lent: Derkovits Gy

Kikiáltási ár: 1 600 000 Ft

Kiállítva:

- XX. századi művek a bajai magángyűjteményekben, Türr István Múzeum, Baja, 1964

Proletárfestő

Derkovits 1956 után "formalizmusa" ellenére is a munkásosztály par excellence festőjévé vált, akinek élete és művészete elválaszthatatlanul összefonódott a proletariátus sorsával. A marxista-leninista pantheonban neve József Attila neve mellé került. Festészetének elsősorban konzekvens, osztályharcos elkötelezettségét emelték ki, amely maróan szatirikus és fájdalmasan melankolikus kompozícióit egyaránt áthatotta. Monográfusai emellett a fémszínekkel élénkített egyedülálló kolorizmusát, illetve valóban forradalmi, a korabeli filmművészettel és szociototóval rokonítható "vágásos" képszerkesztését hangsúlyozták. A sajátosan derkovits-i szín- és motívumkezelés a harmincas évekre alakult ki, s az életmű utolsó négy évét a szakirodalom egységesen a pálya tragikusan félbeszakadt zenitjeként mutatja be.

Duna-parti idill

Derkovits nem volt teoretikus festő, tanultsága is csak félhivatalosnak mondható, az I. világháború után Kernstok szabadiskoláját látogatta egy ideig. A Tanácsköztársaságban még nem vállalt aktív politikai szerepet, így nem is kényszerült emigrációba, 1923-tól 1926-ig ugyan szerencsét próbált Bécsben, de sem Kassákkal, sem Uitz-cal nem állt szoros kapcsolatban. Felfedezte viszont a nagyvárosi életet, az utca világát, s annak adekvát ábrázolási módszerét, Meidner és Grosz expresszionizmusát. Hazatérte után csatlakozott a KUT társaságához, s egyre erőteljesebben foglalkoztatta a szegények és elnyomottak helyzete, akik közé eladások híján maga is tartozott. A "kétpólusú világ" kritikus ábrázolása mellett azonban egy másik szál is végighúzódott pályáján, az idill keresése, amelyet rövid időre meg-meglelt Kernstok képeiben, felesége társaságában, a lehetséges szebb jövő előrevetítésében, vagy életének utolsó éveiben Duna-parti sétái során.

Árkádia

Kernstok és Szőnyi húszas évekbeli arkádia-festészetének hatását csak látszólag mosta el Derkovits munkásságában az expresszionizmus szarkazmusa, s az áhított idill iránti vágy elemi erővel bukkant fel feleségével közös, kettős portréin. A festői arkádiát a húszas évek második felében váltotta fel az otthoni idill, amely az utca torz világával szemben továbbra is harmóniát sugárzott. A harmincas években részben az utópisztikus kommunizmus hatására a dolgozó, vagy pihenő munkásokban fedezte fel egy látszólag reális arkádia lehetőségét. Az ideológia mellett része lehetett ebben annak is, hogy élete vége felé az egyre betegbb művész mintha kibékült volna sorsával, a tüdőbaj elkerülhetetlen pusztításával. Valószínűleg a friss levegő csábította a Duna-partra is, ahol örömet lelte a víz, a hajók és a békésen tevékenykedő munkások látványában. Egyik utolsó, főműnek szánt, nagyméretű munkája, a *Dunai homokszállítók* is ezt a világot magasztalta.

Hajógyári munkások

Derkovits rengeteg vázlatot készített a *Dunai homokszállítók*hoz, de azzal egy időben egy másik téma is foglalkoztatta, a hajógyári munkások élete. Míg a homokszállítók a munka apoteózisa, addig a hasonlóan alaposan megtervezett *Hajókovács* a pihenésé. A két festmény egyértelműen egymáshoz fűzi a csónakok motívuma. Ugyanilyen csónak tűnik fel az *Ebédelő hajómunkás*on is, amelynek tere szinte motívumról motívumra egyezik a *Hajókovács* terével. Mintha az utóbbin látható munkás ült volna le ebédelni az előtérben kettős talapzatra helyezett üllőre, amely egy hatalmas kalapácsnak is támasztékul szolgál. Hasonló pontossággal feleltethető meg egymásnak a háttér homályába vesző gyárépületek sora is, csak a Vas és Gép-gyár felirat rövidült le Gép-Gyárra. A motívumok egyezésén túl - az eltérő technika ellenére - a két festmény színvilága is egy töről fakad, ami alá támasztja az 1934-es datálást.

Derkovits Gyula: *Dunai homokszállítók*, 1934.
Olaj, vászon, ezüst porfesték 148 x 144 cm MNG.